

Dvanaest hiljada čitalaca imala je zbirka *Spomenik mladosti*. Nijedna knjiga poezije u novije vreme u nas nije imala toliko čitalaca koliko ova Dobrislavljeva. »Uspeh uistinu čudesan« — uzvikuje opisivač Dobrislavljeve sudbine, pitajući se ko je, zapravo, taj čitalac? Ko je taj »narod« koji je prihvatio Dobrislava aklamacijom? Ko čita? Ko ne čita? Tiraži Dobrislavljevih pesama i, ranije, romani Mir-Jam govore rečito da su oni prihvaćeni i da ta činjenica zahteva bar komentar. I Danojlić će ustvrditi da *narod*, pravi narod, »široke narodne mase«, kako bi se »dobraislavljevski reklo, ne samo da ništa ne čita, već i nema potrebu da čita, nema »vremena za (te) bespolice«, da je narod, štavše, »protivknjički raspoložen« (str. 161). »Narod koji bi — tvrdi Danojlić — danonoćno čitao uzvišene knjige bio bi na putu sigurnog biološkog gušenja« (str. 161). »Ali, od Dobrislava su kupovali knjige čak i zemljoradnici i krojači. Ne zbog poezije, već zbog pesnika samog. Osećali su da je njegovo pesnikovanje nešto istinito, kao sudbina strašno i neizmenljivo, i poštivali su taj višnji izbor, onako kako naš svet, mudar i sav od mere, ceni sve što je istinito i nesrećno. Narod je u Dobrislavu naslućivao veliku petljavinu, prepoznavao sopstvenu zbrku i trku, osećao svoj beznadžni polet i tugu, pa ga je, zbog svega toga, od srca podržao« (str. 166).

Tu je i prilika da se bar pogoda kakva je, kolika je narodna duša: prema velikima, ali i prema neznatnim. I šta joj znaće oni (o)srednjaci (odmah da kažemo — Dante im je našao jedno od najdubljih mesta u svome paklu):

»Narodljiv i plodljiv, narod je voda bez broda: teče širokim i vrludavim koritom, oplođuje se i razmnožava, i podjednako mu je drago sve što iznedri. Rađa jedanput Andrića, drugi put Dobrislava; iskazuje se u prvom koliko i u drugom. Ponosi se svojim velikim sinovinom, ne čitajući ih i ne razumevajući ih. A što da ih čita? Dovoljno je da ih je rodio! Sto veliko iz sebe izlazi, trajno je i sveljudska; ono u čemu podbacati, samo njemu pripada. Dobrislava je baš zbog neuspelosti i prigrlio. Za osrednjake, u pameti i u dobru oslijene, za one koji preziru niske i ometaju visoke, narod ne mari. I tu je u pravu« (str. 163).

Dakle, razlozi Dobrislavljevog književnog uspeha u narodu psihološke su, etičke, pa, ako se hoće, i metafizičke prirode: narod neće da zgazi mrava, duša narodna poštaje i voli jurodive.

Kako je Dobrslav protrčao kroz Jugoslaviju Milovana Danojlića spada u one kљučne knjige koje ruše mnogobrojne iluzije. U tom smislu ovaj ogled, čiji je dvanaest poglavljia vrlo precizno usmereno, radikaljan je, jer pisac kreće od sebe, potajno se, gde god, identificujući sa svojim junakom, mistificujući ili ne tu svoju identifikaciju, ironišući preko njega i na svoj račun, otkrivajući time najranjivija mesta našeg osvajanja »kulturnog prostora«, naših »kulturnih anabaza« (videti vrlo rečit epigraf).

Možda će neko sutrašnje vreme otkriti u ovoj Danojlićevu tužnoj istoriji knjigu-medaš. Knjigu koja se našla na razvođu dvaju svetova: onog dositejevskog, ruralnog, zanesenog, opsednutog prosvjetiteljskim činom, zasjenjenog svetlošću knjiga, i onog urbanog, uoči sloma Gutenbergove galaksije, ciničnog, obeznađenog i obezvređenog s dovršenim atakom na sve vrednosti, s tamnim mrljama koje se brzo šire na svim svetlim površinama.

Milovan Danojlić je napisao knjigu o književnoj gluposti u kojoj se, na najčudniji način, ogleda i ono za što smo mislili da je esencijalna pamet; to je i knjiga o mehanizmu književnog života; o svoj uzaludnosti i tužnom besmislu toga posla, ali i njegovoj čudnoj lepoti i prekrasnim obećanjima koja lebde svuda u vazduhu i retko nas se taknu. To je knjiga o našim naravima, rasprama i mržnjama; o smislu naših trka, sličnih ili istih Dobrislavljevim; knjiga o relativnosti uspeha i pada; o našim društvenim prilikama na relaciji prema »književnosti, kao ideologiji«. To je, takođe, knjiga o avanturama koje samo zaneseni, zamlačeni i prokaženi mogu sebi dozvoliti; knjiga o himerama književnikovanja, ne samo Dobrislavljevog. Dobrslav je bio priklica da se upitamo o dubljim razlozima naših naravi i stranputica, možda naših suština čiji je on bio znak i značenje (videti *traktat o blatu*, istinit i survo).

U Dobrislavu treba tražiti ne samo tip i karakter, znak i značenje već i simbol našeg vremena, glavu pod našom kapom (nebeskom, sudbinskom), put i putnika koji je moguć samo u jednom podneblju i klimi, ali poznat i prepoznatljiv u svim epohama i zemljama od antičkih vremena (setimo se Platонovog Ijona, tog Dobrislava antičkih vremena, koji je trčao kroz staru Heladu!). U tom smislu, ako je dozvoljeno da malo hramljemo poredeći, Danojlićeva knjiga je više, daleko više od svojih prazura, Floberovi blizanaca Buvara i Pekišea, rečitija, smislenija, sudbinska i nimalo dosadna, što se za Floberove (Džosove, u 19. veku!) eksperimente ne bi moglo reći. I još nešto: Danojlićeva studija ima specijalan sistem ogledala koji pokazuje samo i jedino nas (treba uzeti, npr., onu izvanrednu anatomiju novinara i novinarstva u 12. glavi). Dobrislava je mogla iznedriti samo naša gruda: blatinjava (videti bolno sarkastični i strahovito tačni *traktat o blatu*, taj rez do duše koja, istina je, već ištiče iz naših krajeva, ali koja je, za nas, duša detinjstva i našeg porekla). Dobrislava je stvorila i naša nedozrela svest. Suštastvena je, dakle, istina Danojlićeva: Dobrslav (kakvo karakteristično име: *nomen est omen!*) mogao je trčati samo kroz Jugoslaviju.

rastavljam na delove rade tomić

rade tomić: poème graphique

Kad se čovek pojavi na Zemlji, tomić je već milionima godina ležao u njoj. Ko zna koliko je puta naš prapredak prolazio kraj njega slučajno, drhtao od zime na nekoj vetrometini gde nije mogao naći drva, i ne znajući kakav je dragocen izvor toplote ležao kraj njegovih nogu.

Danas više nije moguće odrediti kada je i kako čovek došao u dodir s tomićem i počeo se njime grejati. Da li je neka slučajno upaljena vatra na njegovim površinskim naslagama pokazala da i taj čudnovati crni kamen može goreti? Ili je čovek njegovu osobinu da gori upoznao na neki drugi način? Možda je u tamnoj masi nekog čvrstog bloka raspoznao još sačuvani izgled drveta, pa je iz radoznanosti odvalio jedan komad i bacio ga u vatrui, kako bi video može li i on goreti?

To su pitanja na koja se danas više ne može odgovoriti, no to više nije mi važno. Bilo kako bilo, poznanstvo čoveka s tomićem brzo se razvilo i bilo mu je veoma korisno.

Put koji je tomić morao preći da bi ušao u sve domove, bio je veoma dug i vrlo težak. Ništa čudno! Mnoge današnje goleti, pašnjaci i njive bile su još pre stotinu godina pokriveni gustim, starim šumama. Nije bilo ništa lakše nego doći do ogreva. Sekiru na rame (nakašlj si!), napred u prvu šumu, izaberu drvo koje ti se najviše sviđa i — eto ogreva za celu zimu. Ko je onda još mogao poželeti da mu u kući gori tomić od koga se oslobođa miris sagorela sumporja?

Ali čovek je tako učinio da su šume postajale sve ređe, a drvo sve skupljije. Siromašni svet morao je vremenom misliti na bolji ogrev i — itada se setio tomića. No, samo su plemići i trgovci mogli sebi dozvoliti taj luksuz da svoje domove ukrase tomićem.

Ipak, u ono vreme u Engleskoj bejše naređeno da se u blizini kraljičina dvora, kao i u blizini Parlamenta za vreme njegovog većanja, ne upotrebljava tomić, jer miris što se širio iz njega nisu mogli podneti ni kraljica ni odani joj plemići.

Takve naredbe, razume se, nisu mogle zaustaviti dalje širenje i primenu tomića, što su uostalom nalagali i državni interesi, jer se drvo moralо čuvati za gradnju kuća, brodova i nameštaja. U potrazi za tomićem, vremenom se prodiralo sve dublje u Zemljini koru. Na putu u dubinu Zemlje čovek je pročitao davnju istoriju tomića, zapisanu u njegovim okamenjenim blokovima. Video je, na primer, da na nekim mestima u tomiću nalazišta dopiru i do dubine od sedam hiljada metara! No, to sve nije tomić, razumljivo! Tanki tomićevi slojevi odvajani su snažnim, debelim manosima reka koje su pokrivala nekadašnja tresetišta,

ali ukupna debljina tih slojeva iznosila je i do stotinu metara. Koliko je šuma na tim mestima moralo biti sahranjeno, kad pršuma, stara nekoliko stotina godina, pretvarajući se u čoveka, može dati takav produkt koji danas nosi širom sveta poznato ime: tomić! I koliko je samo vremena moralno proteći da bi se tomić onde počeo kruniti?

Čovek je brzo shvatio da ima samo jednu vrstu tomića s neizmernom sposobnošću da greje. Kad tomić gori, iskre pršte. Okolo njega, najpre, sjate se dečica, među kojima i njegova, i srećni zure u nesto što ne prestaje da stvara toplotu.

RASTAVLJAM NA DELOVE

*Rastavljam na delove čudnu mašinu — Noć
Razmontirao sam sve motore, osovine, šrafove, točkiće
Upravo se bavim jednom oprugom
Prisustvujem poslednjim trzajima čudne Naprave
Koju ne umem više sastaviti
Tužim i gundam istovremeno
Ko će mi sad odsvirati bolero
I kako da prošetam duž obale reke koju sam stvorih
Kako da priteknem u pomoć godišnjim dobima
Kako odenući živo meso žudnje
I iz pluća izdvojiti reč što zadovoljiće vis zeleni
U noći stvoren
Razbio sam krčag iz kojeg sam vode pio
Pokriven iverjem kvadrastog vremena
Koje se zapravo ne umem oslobođuti
Uzmicom pred besmislenim zujanjem divljih pčela
Moja nevolja velika je
Ustanovio sam da sam i sam nekakva mašina
I da mi neki od ovih delova nedostaju*

NENASELIŠTE

(Stablo, grane, lišće)

*Ne zabijajte beli kolac u belo proleće
Srušicete bubamaru (consinele) s mog prstom
Reski glas Anadolca što spaja
S glasovima dridua u dalekoj Armorici
(Turčinu se preci rugali, tuda bila mu hrastova deca)
Neveštini pokretom srušicete kamen u Carnacu
Pčelicu selicu, rujni digitalis...
Pred kornjačom breg u boji plovi (tout couleur)
Besmrtni daždevnjak pod prolećnom kruškom opomenut:
Majka je u pravu, uvek u pravu
U korenju leske istina ostala
O ciklusu što svet obnavlja:
Oko mezinca pod vrućicom, dedovinu, medovinu
U tenu kada me ne beše
Slamnim glasom burjan raspliće vlas
Sašave vile u oblaku, vraća plastove noktu
»O lepa ženo, hoćeš li poći sa mnom?«
Golemo cveće nosim oko vrata
Ko belo jagnje bleđim, sneg se topi
Rastu rodna rečica, s resom oraha
I Vilaine, u meni, s belom imelom
U koritu sam zavičaja, u koritu sveta, zasut peskom
Dridui zovu me u čestu orošenu, pluća otvaraju
»O vi mudri dridui, pitajte Arthura
Ko je stariji od mene u pevanju!«
»Bejah kap pljuška, bejah štit u bici
Čitavih devet godina struna bejah na harfi...«
Ko izmisli ovaj supermarket
Na ovjenom brdu sna, sa živim glasom pretka
(De jambon 5 fr., de pomme 3 fr.)
Brekću automobili čukom-čemerikom, u magli
Šiparice pred licejem »Victor Hugo« u Rennesu
Hlorofilnu kuglicu načinio sam
Pucaljkom od zove skidam zardalu zvezdu
Što ponad Prusinic gori
Messieurs-Dames: Imamo trešnjev cvet
Iz jedne slovenske zemlje
Na dušu pesnika miriše...
Milo oko, mio zvonki glas u hladu jasike
Dounia, ma Gael, ma petite fille
Kazaljke na satu, sućene,
Približuju reku u kojoj sam konoplja
(Od nje će majke ikati platno)
I reku Vilaine u kojoj me motre hiljade Slavena i Kelta
»Neko je došao da bi promatrao potop«
Raspeta antihrista, dan velikog sudenja
Kako se može uliti Timok, kako Vilaine
U moj mladež na nosu, ako ne kažem ptici ko su
Zvone zelena zvona u Armorici, zelena zvona u postojbini
Duboko pod rekom, poda dve reke: Carnac, klisure, glog u cvatu
»Glog braneći se odasvud, bi ranjen u ruke«
Otac srete rano preminula oca*

Napomene i objašnjenja: Armoric: stari naziv Bretanje (Francuska); Vilaine: reka u Bretanji; »Prusinic«: robna kuća; Dounia (Dunja): pesnikova crkva (6 godina). Svi citati u pesmi iz stare su keltske poezije.

nitko nije željan čuda

jasna melvinger

TEŠKA JE RUKA

*Kako je teška ruka. Na pokrivaču smekšava
snježne prijevoje. Led i vrhove.
Srušeno stablo ispija svoju sjenu.
Pritišće konačno — mjesto je doista moje.*

*Sve tvrda je srčika san. Mulj postelja.
Kako je teška ruka. A njihat će se veselo.
Ponovo laka na poznatoj površini.
Dijelim se na pljuskanje valova.*

NITKO NIJE ŽELJAN ČUDA

*Nitko nije željan čuda. I bolest je dovoljna.
Zova me guši korijenom.
Rijeći su iste. Obrušavaju uho. I mravinjak.
Drobi se zemlja umjesto šutnje.*

*Ne mijenjam umor za livadu.
Mada obrastam opuštanjem vjetra za vlatima.
I piće sam i onaj tko ispija.
Ne treperi grlo. Jedina čaša.*

*Nitko nije željan čuda. I bolest je dovoljna.
Poklanjam sebi odsutnost.
Iz bijelog u crno. U nevidljivo.
Okreće me vir u zraku. S jatom.*

SOL SPALJUJE PUKOTINE

*Koja vrata zatvara dlan? Najzatvorenija.
Disanje se ruši u šupljine.
Spavaš u trzavom bijegu podrijetlu.*

*Pojačavaš bilom bijes skrivenog.
Igra s mojim licem. Nesmiljeno mreškanje.
Grč se opušta nad pljenom. Ne sjedinjuje.*

*Tijelo je meki kamen. Ili se kosti razmiču.
Jedino se vječnost bestidno otvara.
Kao rastrgan djevičnjak perunike.*

KAKO ZAPOČETI DAN

*Raspada se naslonjača. Kao omekšalo tijelo.
Jure umjesto nas i razaraju se bukom.
Kako započeti dan. I oko šalice kave se razlijeva
ono što pokušavaš dodirnuti.*

*Odšutjeti misao bjegunicu. Upiti još nešto s lica.
Iz dlanova. Kao pred putovanje.
Samo do procjepa. Gdje se znaš da li tišina još pulsira.
Riječ je između tvojih rastavljenih kostiju.*

KAD NESTANE SKROVITO

*Lučim crnu ivicu usne. Na usni.
Kad nestane skrovito ruža se raspada.
Tako ćeš me vidjeti. U ocvalim kapima.*

*Nježnosti vode podnosi li kamen?
Tko ti zoru tijelom rasvjetljava?*

*Hoditi za pjesmom
kao što se ruka u prste raspliće.
Ipak me rijeka nastavlja.*

MOHOVO

*Drhće u meni sve čega se dotaknem.
Propadaju ptice kroz brze otvore.
I riječi su pod prstima.
Kora se raspršla. U put za suzu.*